

ДЕМОКРАТІЯ ТА ПРАВА ЛЮДИНИ

КРАЩІ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗІЇ

Марія Ясеновська, Олена Зіненко
Жовтень 2020

Інклюзія — це процес реального включення будь-якої людини, забезпечення можливостей рівноправно брати участь у суспільному житті.

Критеріями інклюзивності виступають участь, доступність, підвищення спроможностей та забезпечення сталості процесів.

Важливо, щоб сучасний музей ставав майданчиком, де можна отримати досвід спілкування у просторі поваги до людського розмаїття.

Зміст

Вступ	2
Словник ключових понять	4
1. ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА МУЗЕЇВ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОСТІ	6
2. ФІЗИЧНА ДОСТУПНІСТЬ МУЗЕЇВ ТА ЕКСПОЗИЦІЙ	8
3. ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ МУЗЕЇВ ТА ПРОГРАМ	11
4. ДОСТУПНІСТЬ КОНТЕНТУ ЕКСПОЗИЦІЇ	13
5. ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ МУЗЕЮ	19
6. СТАЛІСТЬ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЦЕСІВ У МУЗЕЙНИХ ПРОСТОРАХ	21
Висновки та рекомендації	23
Посилання. Рекомендована література	25
Інформація про організаторів	26
Перелік музеїв, практики яких унесені до видання	27
Перелік фото	28

Вступ

Останніми роками в нашій країні термін “інклюзія” набуває все більшого поширення. Незважаючи на те, що він досі сприймається переважно як такий, що привертає увагу до проблем доступності освіти людей з інвалідністю, помітна тенденція до його поширення на інші сфери соціальних відносин та внесення до нього все нових уразливих до дискримінації груп. Справді, інклюзія, або, дослівно, включення, є системою запобігання дискримінації і, відповідно, потрібна скрізь і для будь-яких груп. На жаль, популярність терміна не означає його правильного розуміння, на практиці часті випадки викривлення сенсів та ігнорування важливої складової інклюзії — ціннісного підходу до людського різномаття, поваги та небайдужого ставлення до навколишніх.

Харківська обласна фундація “Громадська альтернатива” вже більше 10 років упроваджує цінності свободи від дискримінації і вже 5 років популяризує інклюзію через щорічні просвітницькі фестивалі ІнклюзіОН. Ми намагаємося розкривати ціннісний та практичний зміст інклюзії, показувати наявні виклики та знаходити успішні практики, створювати майданчики для обговорення й спільно вирішувати проблеми. Розглядаючи інклюзію в широкому сенсі й визнаючи потребу в ній різних цільових груп, ми часто робимо акцент саме на людях з інвалідністю через те, що дії суспільства щодо включення цієї групи часто стають лакмусовим папірцем інклюзивного ставлення в цілому.

Останні 4 роки ХОФ “Громадська альтернатива” плідно працює з харківськими музеями. Ми спільно намагаємося розвивати інклюзивні практики в культурі й уже маємо напрацювання, якими пишаємося. Маючи досвід роботи з Українським культурним фондом — єдиною інституцією, яка має стратегію впровадження інклюзивного мистецтва, ми бачимо, що рух інклюзії музейними просторами України зміцнюється. У той же час він ще далекий від охоплення всіх музеїв у країні, яких не менше 5 тисяч.

Поширити наявні кращі практики інклюзії в музеях, показати важливість навіть малих кроків у напрямку її впровадження, продемонструвати можливості для включення різних груп — ось ті завдання, які ми побачили для себе й спробували реалізувати в цій публікації. Тут ми презентуємо огляд практик інклюзії в музейних просторах України з роз’ясненням концепції інклюзії та основних понять, наданням практичних рекомендацій і наведенням прикладів щодо створення інклюзивного середовища.

Метою публікації є надання уявлення про феномени доступності, безбар’єрності, інклюзивності сучасних му-

зейних просторів в Україні з урахуванням норм вітчизняного та зарубіжного законодавства, міжнародної практики роботи установ культури з людьми з інвалідністю, сім’ями з дітьми, підлітками, людьми похилого віку, іноземками(–цями) та іншими вразливими групами.

Ми не намагалися охопити всі музеї країни, тому орієнтувалися на експертні оцінки й думку окремих представників уразливих груп. Ми також використали результати інтернет-опитування та аналіз відкритих джерел, наприклад архів проєктів, підтриманих Українським культурним фондом, щодо розвитку інклюзії. У підсумку нами було відібрано найбільше вдалі та найбільше типові практики. У виданні ми намагаємося максимально показати різні цільові групи, залучені до інклюзивних ініціатив, і прагнемо географічного різноманіття.

На нашу думку, надання конкретних прикладів інклюзії та демонстрація широти їх спектру саме в українських музеях допоможе поглибити розуміння інклюзії в цілому, розширити уявлення про її прояви та способи її запровадження. Ми очікуємо, що застосування таких практик сприятиме доступу людей з інвалідністю та інших уразливих груп до культури та їх активному долученню в реалізацію місцевих культурних політик. Більше того, наш досвід показує, що інклюзивні практики можуть допомогти музеям залучати відвідувачок(–ів) до участі у віртуальних заходах, що є особливо актуальним під час викликаних пандемією COVID-19 додаткових обмежень.

Наведені приклади розташовані за наступними критеріями:

- Організаційна політика музеїв щодо інклюзивності (співпраця з уразливими групами та їх організаціями) — Розділ 1
- Фізична доступність музеїв та експозицій (забезпечення зручного потрапляння та перебування) — Розділ 2
- Інформаційна доступність музеїв і програм (активне інформування про свою роботу, послуги та новації) — Розділ 3
- Доступність контенту експозиції (взаємодія з експозицією та спеціальні проєкти) — Розділ 4
- Інклюзивна компетентність персоналу музею (навчання та підвищення кваліфікації) — Розділ 5
- Сталість інклюзивних процесів у музейних просторах (стратегія розвитку та формування спільнот) — Розділ 6

Обираючи критерії, ми виходили з анкети щодо оцінки інклюзивності музейних просторів для людей з інвалід-

ністю, розробленої міжнародною експерткою Каріною Чупіною в рамках проєкту INKuLtur та представленої в Харкові під час ІнклюзіОН2019.¹

Усього описано 27 прикладів із 15 музеїв; кожен із них, зазвичай, містить у собі ще й окремі практики та ідеї. Очевидно, що це не всі інклюзивні цікавинки, які зараз упроваджуються в українських музеях, але найтипівіші з них відбито в нашому переліку кращих практик, а окремі — мають унікальний характер.

Варто зауважити, що найбільш поширеним виявився критерій, пов'язаний із доступністю контенту. Очевидно, що робота з контентом є зрозумілою для музеїв та їх партнерів, окрім того, вона має наочний результат. Співпраця, навчання та побудова стратегій часто бувають недооціненими або не описаними під час демонстрації результатів. А фізична доступність усе ще залишається розкішшю для переважної більшості музейних просторів через їх розміщення в історичних будівлях, які складно зробити повністю доступними у зв'язку з обмеженнями на перебудову, знаходження в непристосованих приміщеннях та відсутність коштів на придбання необхідного обладнання. Однак ми впевнені, що окремі корисні приклади можна буде запозичити для упровадження й у таких закладах.

Помітним також є значний унесок Українського культурного фонду в розвиток інклюзії в музеях. Чи не кожна друга практика була створена, ініційована або розробляється зараз завдяки підтримці фонду, зокрема за підтримки програми «Інклюзивне мистецтво».

Наше видання адресоване адміністрації та співробітникам(–кам) установ культури, фахівчиням(–цям) громадських організацій, менеджер(–к)ам культури, спеціаліст(–к)ам креативних індустрій, викладач(–к)ам і студент(–к)ам, а також усім, кого цікавлять проблеми організації інклюзивного середовища в закладах культури. Приклади інклюзії показані, у першу чергу, щодо людей

з інвалідністю, однак не обмежуються ними, оскільки серед завдань публікації є популяризація широкого підходу щодо розуміння інклюзії.

Матеріал підготовлений групою експертів ХОФ “Громадська альтернатива” за підтримки представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні.

Ми вдячні музеям, які зголосилися співпрацювати й надавати необхідну інформацію про кращі практики інклюзії:

- Державний природознавчий музей Національної академії наук України (Львів)
- Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини (філія Національного музею народного мистецтва Гуцульщини й Покуття імені Й. Кобринського)
- Мистецький арсенал
- Музей Волинської ікони в Луцьку
- Музей Івана Георгія Пінзеля, Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького
- Музей історії міста Києва
- Музей «Львів стародавній»
- Національний музей Голодомору-геноциду
- Національний історико-архітектурний музей “Київська фортеця”.
- Національний музей імені А. Шептицького
- Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків
- Національний музей Тараса Шевченка
- Педагогічний музей України
- Полтавський літературно-меморіальний музей Панааса Мирного
- Харківський художній музей

Особлива подяка Каріні Чупіній, експертці з прав людей з інвалідністю, авторці анкети з оцінювання інклюзивності закладів культури.

¹ Организация инклюзивной среды в учреждениях культуры: научно-практическое пособие для сотрудников учреждений культуры. https://specialviewportal.ru/uploads/docs/docs_1.pdf

Словник ключових понять²

Аудіодискрипція (тифлопереклад чи тифлокоментар) — форма переказу, що використовується для надання інформації про ключові візуальні елементи на користь незрячих та слабозорих споживачок(–ів). Використовується у відео, медіаконтенті, показі спортивних матчів та змагань, театрі тощо

Дискримінація — ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного чи соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути справжніми або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами й свободами в будь-якій формі, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними.

Доповнена реальність — проєкти, в яких об'єкти реального світу доповнюються генерованою комп'ютером або іншими пристроями інформацією та віртуальними образами, зокрема через залучення різних сенсорних відчуттів: зорових, слухових, тактильних, соматосенсорних і нюхових.

Доступність — забезпечення доступу вразливих груп, у першу чергу людей з інвалідністю, нарівні з іншими до фізичного оточення, до транспорту, до інформації та зв'язку, зокрема інформаційно-комунікаційних технологій і систем, а також до інших об'єктів і послуг, відкритих або таких, що надаються населенню як у міських, так і в сільських районах.

Інвалідність — еволюціонуюче поняття, що є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, котрі мають порушення здоров'я, і відносними та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими.

² Конвенція про права осіб з інвалідністю https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text
Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні" <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
Організація інклюзивної середовища в установах культури: научно-практичне посібник для співробітників установ культури https://specialviewportal.ru/uploads/docs/docs_1.pdf
Закон України «Про соціальні послуги» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>
Легке читання в Україні. Група у Facebook. <https://www.facebook.com/groups/754006548722934>

Індукційні петлі — присторії, що допомагають передавати звукову інформацію без шумових перешкод для слабочуючих і глухих людей, які використовують слуховий апарат або кохлеарний імплант з індукційною Т-котушкою або спеціальним приймачем. Можуть бути стаціонарними, переносними та індивідуальними (носіння пристрою на тілі).

Інклюзія — це процес реального включення будь-якої людини, що передбачає створення для неї умов доступності в закладі, інституції, будь-якому громадському просторі, забезпечення можливостей рівноправно брати участь у суспільному житті завдяки розробці та застосуванню конкретних рішень.

Інклюзивна практика — конкретна ініціатива або проєкт, що запроваджено практично або заплановано до реалізації найближчим часом та побудовано на засадах інклюзії.

Комунікативна дошка — спеціальна дошка, розбита на квадрати, до яких прикріплюються графічні символи.

Легка мова (легке читання) — формат викладу інформації, яку легко читати та розуміти людям з інтелектуальними порушеннями, а також тим, хто має труднощі в навчанні та комунікації. Метод передбачає застосування зрозумілих частотних слів, лаконічних речень, простої граматики, скорочених текстів, розділених на короткі інформаційні блоки. Зліва від тексту розташовують ілюстрації, однотипні для всього інформаційного продукту. Текст вирівнюють по лівому краю, друкують шрифтом без зарубок (Arial, Helvetica) кеглем мінімум 14. Інформаційний продукт не перевищує 20 сторінок й оприлюднюється після врахування коментарів тестувальників з інтелектуальними порушеннями.

Люди з інвалідністю — це люди, які мають порушення здоров'я і через наявність відносних та середовищних бар'єрів не можуть повно та ефективно брати участь у житті суспільства нарівні з іншими.

Нозологія — медична наука, яка займається класифікацією хвороб. Нозологія інвалідності — класифікація форм інвалідності.

Палантайпіст — фахівчиня(–ець), яка(–ий), слухаючи, швидко набирає текст на спеціальній клавіатурі (палантайпі). Текст тут же проєктується на екран.

Розумне пристосування — унесення, коли це потрібно в конкретному випадку, необхідних і підходящих модифіка-

цій і коректив, що не становлять непропорційного чи невинуватого тягаря, з метою забезпечення реалізації або здійснення представниками вразливих груп нарівні з іншими всім прав людини й основоположних свобод.

Сенсорна доступність — сприятливі умови, що допомагають комфортній участі людей із ментальною інвалідністю або порушеннями сприйняття сенсорної інформації. Наприклад, відсутність яскравого мерехтливого світла, спалахів світла, гучних звуків або ударів, шерехів, різких запахів, які можуть заважати людям з розладами аутичного спектру, епілепсією, підвищеною тривожністю, проблемами візуально-просторового орієнтування і т. ін.

Стенотайпування — набір тексту на спеціальній акордовій клавіатурі. Принцип його роботи заснований на використанні скороченого письма, коли набраний текст автоматично обробляється й розшифровується спеціальним програмним забезпеченням у режимі реального часу.

Тактильно-звуковий інформатор — електронний аналог піктограм і табличок шрифтом Брайля для незрячих та слабозорих людей, допомагає прослухати заздалегідь записане звукове повідомлення. Щоб прослухати запис, досить натиснути на тактильну кнопку.

Тактильна модель — модель або копія витвору мистецтва, яку дозволяється вивчати його на дотик. Часто спеціально виготовляється для надання незрячим людям можливості ознайомитися з певним предметом, якого за різних обставин (розмір, крихкість, цінність тощо) не можна торкатися або безсенсово досліджувати на дотик.

Універсальний дизайн — дизайн предметів, об'єктів, програм і послуг, покликаний зробити їх максимально можливою мірою придатними для використан-

ня всім людям без необхідної адаптації чи спеціального дизайну. Не виключає допоміжних пристроїв для конкретних груп осіб з інвалідністю або інших груп, де це необхідно.

Уразливі групи населення (“виключені” соціальні групи) — особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння в складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. У контексті інклюзії як уразливі розглядаються переважно ті групи, що мають уразливість бути дискримінованими через наявність певних ознак (раса, колір шкіри, політичні, релігійні та інші переконання, стать, вік, інвалідність, етнічне чи соціальне походження, громадянство, сімейний та майновий стан, місце проживання, сексуальна орієнтація та гендерна ідентичність, мовні або інші ознаки).

Фізична доступність — це властивість архітектурного середовища та інфраструктури закладу, що дозволяє людям з інвалідністю та іншим уразливим групам без перешкод потрапити до закладу й скористатися послугами.

FM-системи — бездротові технології для передачі звуку й поліпшення розбірливості мови в умовах фонового шуму, великих відстаней, у приміщеннях будь-якої площі або на просто неба.

Фотограмметрія — наука, котра вивчає явища, форми й розташування різних предметів у просторі, об'єкти та їх розміри шляхом вимірювань їх фотографічного зображення.

Шрифт Брайля — рельєфно-крапковий шрифт для написання й читання людьми з порушенням зору, розроблений французом Луїсом Брайлем. В основі шрифту лежить комбінація шести крапок.

1 ОРГАНІЗАЦІЙНА ПОЛІТИКА МУЗЕЇВ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОСТІ

Організаційна політика музеїв — це внутрішні й зовнішні політики комунікації та співпраці працівниць(–ків) музеїв із людьми з інвалідністю та іншими вразливими групами й організаціями, що представляють їх інтереси. Представленість та участь уразливих груп у програмах і заходах музеїв, співпраця з ними та громадськими організаціями. Упровадження цього компонента передбачає трансформацію організаційної політики установи, розробку стратегії та планів щодо забезпечення інклюзивності з коротко-, середньо- і довгостроковою метою, спрямованою на досягнення значних і довготермінових покращень для людей з уразливих груп в музеї.

ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ

<https://artmuseum.kh.ua/>

Співпраця з активістками(–ами) та організаціями людей з інвалідністю для створення інклюзивних аудіогідів та відеогіду. За ініціативи ХОФ “Громадська альтернатива” та Gwara Media було створено 2 аудіогіди для основних постійних експозицій музею: «Українське та російське мистецтво XVI — поч. XX ст.»³ та «Західноєвропейське мистецтво XV–XIX століть»⁴. Незрячі активіст(–ки) та тифлопедагогині(–и) Харківського спеціального НВК ім. Короленка брали участь в усіх етапах підготовки продукту, а також у його численних тестуваннях. Україномовні екскурсії містять тифлокоментарі та звукові ефекти, що допомага-

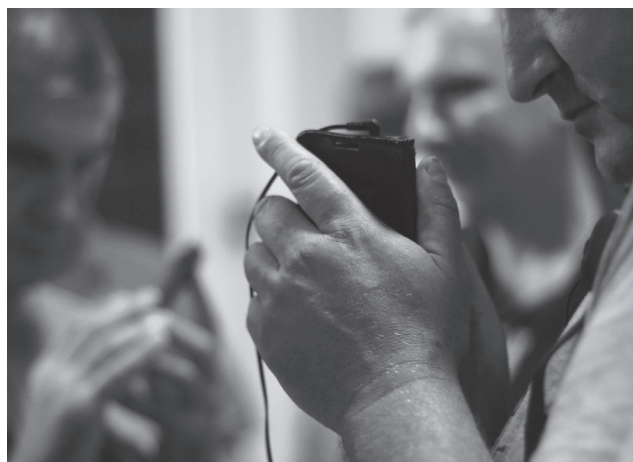
³ Аудіогід «Українське та російське мистецтво XVI — поч. XX ст.» <https://www.izi.travel/ru/7f9c-ukrayinske-ta-rosiyske-mistectvo-xvi-pochatku-hh-st/uk>

⁴ Аудіогід «Західноєвропейське мистецтво XV–XIX століть» <https://www.izi.travel/ru/91e6-zahidnoievropeyske-mistectvo-xv-xix-stolit/uk>

Фото 1

Незрячі активісти беруть участь у публічному тестуванні інклюзивного аудіогіду.

Фото: Харківський художній музей

ють створити мисле-образи для людини з порушенням зору, однак залишаються цікавими для всіх інших. Аналогічні аудіогіди запроваджено в Харківській області у Національному музеї Г. С. Сковороди⁵ та Пархомівському художньому музеї імені П. Ф. Луньоваб. Усі матеріали доступні англійською мовою, окремі — ще й французькою та німецькою. Доріжки з аудіогідами, репродукції творів мистецтва та їх текстовий опис доступні на сайті izi.travel і можуть бути прослухані зі смартфона. Аудіогіди мають попит у групах, де є дорослі або діти з порушенням зору, сім'ї з дітьми, шкільні групи та серед іноземних відвідувачок(–ів). У музеї за ініціативи Харківської міської організації людей з інвалідністю “Креавіта” на відвідування експозиції “Українське та російське мистецтво XVI — поч. XX ст.” можна замовити відеогід, який містить переклад тексту екскурсії жестовою мовою й допомагає нечуючим відвідувач(–к)ам⁷. Відеогід зберігається на окремому планшеті.

⁵ Аудіогід “Дух Сковороди” <https://www.izi.travel/ru/bee5-nacionalniy-literaturno-memorialniy-muzej-g-s-skovorodi/uk>

⁶ Аудіогід “Почути Малевича” <https://www.izi.travel/ru/fe9b-parhomivskiy-hudozhniy-muzej/uk>

⁷ Харківський художній музей <https://artmuseum.kh.ua/news/videogid-zhestovoyu-movoyu-v-muzeji.html>

Фото 2

Друкарська машинка фірми Picht для друку шрифтом Брайля, випуск приблизно 1901–1903 року. Внизу ліворуч — дошка для письма Брайлем. Праворуч різні пристрої: воскова дощечка для письма, листок з текстом шрифтом Брайля, пакетик з солодом і мішечок з насінням.

Фото: Педагогічний музей

ПЕДАГОГІЧНИЙ МУЗЕЙ УКРАЇНИ

<http://pmu.in.ua/>

Співпраця з людьми з інвалідністю та іншими групами для створення контенту, визначення потреб та засобів їх забезпечення. За участі дітей та підлітків, людей з інвалідністю та інших груп музей почав переводити свої фонди в доступний текстовий формат, а дитячу книгу ще й у аудіоформат. Таким чином рідкісні та цікаві друківані зразки загальнопедагогічних джерел та дитячі книги стали доступними для програм озвучення текстів. Зручні доступні формати охоплюють максимально широку аудиторію. За активної участі та великої зацікавленості людей із важкими порушеннями зору також апробовано й розпочато створення зразків книг шрифтом Брайля. Розробленими мате-

ріалами вже користуються люди з різними порушеннями зору, сім'ї з дітьми, учениці(–ні) та викладачки(–і) шкіл.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

Пріоритети “зовнішньої” політики: 1) відгук на кожен ініціативу/запит із боку “виключених” соціальних груп: люди з інвалідністю, бездомні люди та інші соціально вразливі групи, етнічні та інші соціальні меншини; головна мета — оперативно та якісно задовільнити запит; супутні завдання: навчитися новому, напрацювати партнерство; 2) підтримка якісної взаємодії з постійними партнер(–к)ами, спільний пошук кращих форматів, горизонтальна співпраця фахівчинь(–ців); 3) “активізм”: усебічне просування цінностей інклюзії, підтримка дискурсу, поширення досвіду.

МИСТЕЦЬКИЙ АРСЕНАЛ

<https://artarsenal.in.ua/>

Створення на базі музею сталих груп відвідувачок(–ів), які беруть активну участь в інклюзивних програмах. Програма Arsenal Seniors для роботи з аудиторією старшого віку. У рамках цієї програми команда музею вирішила сфокусуватися на роботі з відвідувач(–к)ами старшого віку, яких вони сприймають як неформальних експерт(–ів) і заохочують ділитися власним досвідом. Метою програми є активне залучення цієї аудиторії до участі в освітніх програмах, виставках, а також розробка окремої програми в НЕОсвітньому просторі. Увага приділяється не тільки мистецькій та освітній діяльності, а й неформальному спілкуванню. Створення відносно сталої групи дозволить її учасницям(–кам) підтримувати та розширювати соціальні зв'язки з людьми свого віку.

2 ФІЗИЧНА ДОСТУПНІСТЬ МУЗЕЇВ ТА ЕКСПОЗИЦІЙ

Фізична доступність музеїв та експозицій — це визначення бар'єрів та викликів у зв'язку з упровадженням фізичної доступності та створення безбар'єрного архітектурного середовища та інфраструктури, що містить можливість пересування й користування спеціальними технічними пристроями для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп (сімей із малими дітьми, літніх людей тощо).

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА КИЄВА

<http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/programy/kultura-bez-obmezhen.html>

У музеї є пандуси, ліфти, місця для відпочинку та інші зручності для відвідувачок(-ів) з інвалідністю завдяки реалізації з 2015 року програми "Культура без обмежень". Площа музею дозволяє також вільно пересуватися людям на кріслах колісних. Розроблено кілька спеціалізованих екскурсій: "Доторкнись до історії" для слабозорих і незрячих дітей та дорослих — у програмі музейне заняття "Як жилося в Київській Русі?" та пішохідна екс-

Фото 3

Група жінок беруть участь в освітньому заході на території музею, одна з учасниць використовує крісло колісне.
Фото: Музей історії міста Києва

Фото 4

Хоровод дітей за участі працівниці музею навколо музейного експонату (скульптури), вдягненого в капелюх Діда Мороза, під час заходу зі святкування Нового Року.

Фото: Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

курсів старим містом “Київ на дотик”; “Історичний конструктор”; “Археологічна експедиція”; квест “Музейні таємниці” та театралізовані екскурсії, останні для дітей та дорослих із порушенням опорно-рухового апарату. Відповідно відвідання музею є доступним для дорослих та дітей із порушеннями зору та опорно-рухового апарату, зокрема для тих, хто користується кріслами колісними для пересування⁸

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

Комфорт і доступність музею для людей з порушеннями опорно-рухового апарату є сьогодні найбільшим викликом для музею Ханенків. Будівлі музею є пам'ятками історії та архітектури, що виключає втручання в їхні конструкцію та вигляд. У планах — створити доступну вбиральню та доступне кафе. Ці та інші елементи універсального дизайну простору увійшли до проекту розвитку інфраструктури музею (прибудови додаткової будівлі у дворі). Інші засоби фізичної доступності музей намагається забезпечити: видимість експонатів, читабельність текстів, наявність місць для відпочинку у залах, дитячих візочків, пеленаторів. Формати та сценарії програм музею максимально враховують фізичні особливості різних аудиторій: дітей, людей старшого віку, людей з інвалідністю.

¹² Музей історії міста Києва <http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/programy/kultura-bez-obmezhen.html>

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

<https://museumshevchenko.org.ua/>

У музеї забезпечено архітектурну доступність, при вході є пандуси, працюють ліфти, туалети є доступними для людей з інвалідністю, у першу чергу тих, хто використовує для пересування крісло колісні. Екскурсійні програми “Оглядова екскурсія”, “Привіт, музей Шевченка”, “Квест “Карта Шевченкових пригод”

Фото 5

Учасниці(-ки) Форуму Інклюзивності від Доступно.UA, серед них 3 особи на кріслах колісних.

Фото: Національний музей Тараса Шевченка

Фото 6

Простір облаштований пологими схилом та поручнями вхід до жіночого туалету.
Фото: Мистецький арсенал

Фото 7

Стенд "П'ять чуттів", який допомагає задіяти всі п'ять чуттів людини окремо та разом.
Фото: Мистецький арсенал

Фото 8

Місце видачі у тимчасове користування дитячого візку, крісла колісного та ходунків.
Фото: Мистецький арсенал

є доступними для змішаних груп, сімей із дітьми, людей з інвалідністю. "Оглядова екскурсія" обладнана аудіоогідом.

МИСТЕЦЬКИЙ АРСЕНАЛ

<https://artarsenal.in.ua/>

Перший поверх Мистецького арсеналу пристосований для пересування людей на кріслах колісних та сімей із дітьми у візочках. Крім того, є безкоштовний прокат крісел колісних та ходунків для людей із маломобільних груп. У вхідній зоні можна скористатися кімнатою для немовлят, а в жі-

ночих та чоловічих туалетах встановлені пеленальні столики. У NEOсвітньому просторі відкрита зона для дітей раннього віку та створена інтерактивна інсталяція "П'ять чуттів". Звертає на себе увагу також проєкт "Дотик" — серія тактильних моделей видатних творів мистецтва авангарду. Моделі розміщено на спеціально розроблених стелажах, конструкція яких дає змогу тактильно обстежувати роботи як людям високого зросту, так і дітям та відвідувач(-к)ам на візках та кріслах колісних. Таким чином простір музею розраховано на відвідування сімей із дітьми, у тому числі з немовлятами; простежуються елементи гендерної рівності, створено також умови та допоміжні засоби для маломобільних груп, зокрема літніх людей⁹.

⁹ Мистецький арсенал <https://artarsenal.in.ua/>

3 ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ МУЗЕЇВ ТА ПРОГРАМ

Інформаційна доступність музеїв та програм — це розробка та впровадження інформаційних політик поширення інформації про роботу закладу, наявність інструментів, продуктів, пристосувань, які забезпечують легкий доступ до інформації про його роботу, роблять зручною навігацію простором експозиції; інформаційно-просвітницька діяльність про наявні доступні та інклюзивні програми.

МУЗЕЙ ЛЬВІВ СТАРОДАВНІЙ

<https://lvivancient.org/>

Слабочуючим або нечуючим людям буде зручно отримувати інформацію з музейних стендів. Кожна експозиція

супроводжується детальним описом. Є тачскріни та монітори, де можна отримати більше інформації.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

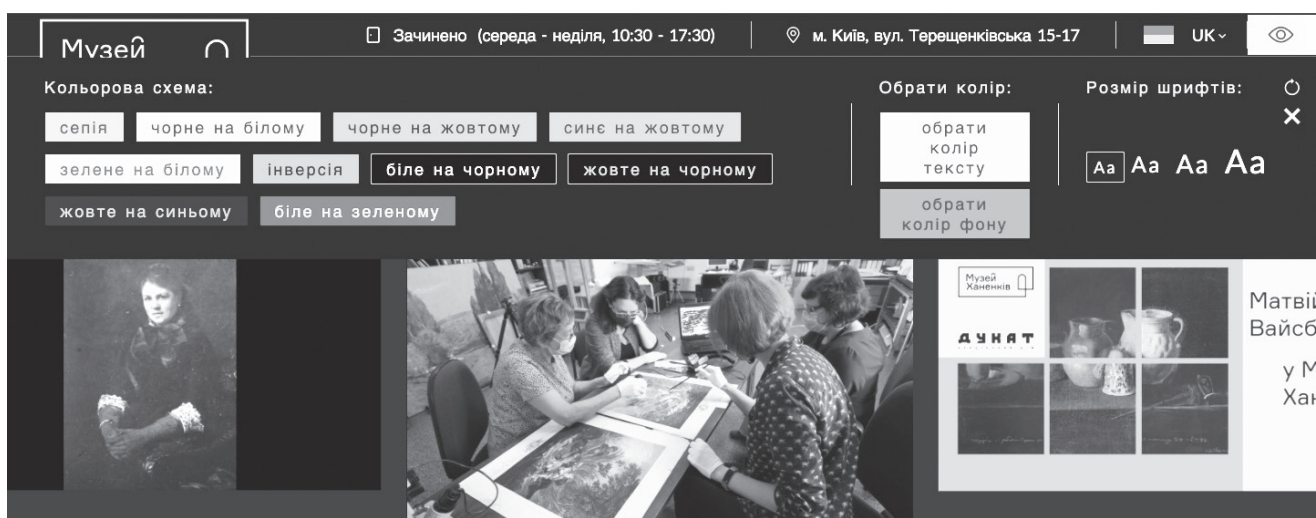
Інформаційна доступність увійшла до першочергового порядку денного музею Ханенків 2012 року за результатами першого репрезентативного дослідження аудиторії музею (спільно з КМІС). Уперше в історії музею було створено вакансію комунікаторки(-а). У ході стратегічних сесій було визначено пріоритетні напрямки та змісти інформаційної роботи: соцмережі, дитяча аудиторія, частково чи повністю «виключені» соціальні групи. Було закладено підвалини системної програмної діяльності: визначено ключові напрямки та аудиторії, розпочато розробку чи оновлення програм.

2019 року за підтримки УКФ музей створив новий вебсайт відповідно до міжнародних стандартів інклюзивного IT-ди-

Фото 9

Можливості вибору кольору фону, кольору тексту та розміру шрифту на сайті музею у підрозділі "Обрати зручну версію для зору".

Фото: Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

зайну. Сайт забезпечує зручний доступ до контенту користувачкам(-ам) з інвалідністю (зір, слух, рух, інтелект, сенсорні, а також комплексні порушення) українською та англійською мовами. Серед «фішок» сайту — можливість збільшення шрифту, налаштування кольорової схеми та контрастності, наявність альтернативних текстів (вербальних описів) до всіх візуальних складових (для зчитування за допомогою скрін-рідерів), коректне структурування контенту, що сприяє легкій навігації зі скрін-рідером. Сайт є комфортним для людей із сенсорними порушеннями — жодний ефект (звук, відео, анімація, блимання тощо) не запускається без команди користувачки(-а). Для людей із порушеннями моторики працює опція управління та навігації сайтом винятково за допомогою клавіатури. На сьогодні сайт наповнено основною інформацією про музей, його історію, колекцію, програми, актуальні події, умови відвідування та інше. Постійно доповнюється новими предметами розділ “Колекція”, а також є дві віртуальні екскурсії — мистецтво Європи та мистецтво Азії — разом це може певною мірою замінити досвід безпосереднього знайомства з музеєм. На цих же принципах базується комунікація на музейних майданчиках у Facebook, Instagram, Telegram, Youtube, Soundcloud.

Усі тексти музею Ханенків написано доступним шрифтом, який вимагає від більшості людей мінімуму зусиль для прочитання. Цей шрифт було спеціально куплено для музею Ханенків одним із партнерів Олександром Трегубом. Так само легким для сприйняття є дизайн і верстка переважної частини текстів. Музей працює, щоб такими були всі музейні тексти: анотації та етикетки, навігаційні тексти, квести, буклети й книги, афіші, оголошення, цінники. Удосконалюється якість контенту — подача змісту різної складності цікаво, яскраво й водночас струнко та зрозуміло. Тексти й інші інформаційні елементи експозицій розміщено в зручних місцях для людей різного зросту та з різними можливостями зору. Розмаїття аудиторій ураховується в окремих проєктних та програмних продуктах. Наприклад, анотації до тактильної моделі експонату в експозиції мистецтва Європи подано

шрифтом Брайля, нещодавно вийшов друком буклет музею Ханенків “легкою мовою”.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ

<https://holodomormuseum.org.ua/>

Проєкт “Доступний сайт — доступний музей” є прикладом практики із забезпечення інформаційної доступності музею. Адаптацію офіційного сайту відповідно до міжнародних стандартів вебдоступності реалізовано за підтримки УКФ. Кожна охоча чи кожний охочий, у тому числі люди з інвалідністю та літні люди, матиме комфортний доступ до інформації про музей, його тему, а також освітні заходи. До роботи над проєктом залучена команда ІТ-тестувальниць(-ків) з інвалідністю Inclusive IT, які є фахівчинями(-цями) з вебдоступності, що робить цю практику ще й прикладом упровадження організаційної політики щодо інклюзії через співпрацю з представниками вразливих груп, задля яких запроваджується новація.

МИСТЕЦЬКИЙ АРСЕНАЛ

<https://artarsenal.in.ua/>

На всій площі Мистецького арсеналу розташовані тактильні таблички з покажчиками найважливіших структурних елементів будівлі. На сайті в розділі “Доступність” можна знайти перелік усіх послуг, які можуть бути надані відвідувач(-к)ам. Більшість відео на сторінці в youtube супроводжуються титрами, а цикли лекцій — жестовою мовою. Сторінки Мистецького арсеналу, НЕОсвітнього простору та Книжкового арсеналу в соціальній мережі фейсбук ведуться з використанням тексту в описі фотоматеріалів¹⁰. Для великих фестивалів кожен раз розробляються тактильні мапи з архітектурою простору.

¹⁰ Мистецький арсенал <https://artarsenal.in.ua/>

4

ДОСТУПНІСТЬ КОНТЕНТУ ЕКСПОЗИЦІЇ

Доступність контенту експозиції — це інклюзивна взаємодія людей уразливих груп із експозицією закладу культури та окремими об'єктами. Цей компонент ураховує надання людям можливості самостійно ознайомитися з музейними об'єктами, скористатися послугою за власним вибором, що передбачає подання інформації про культурні об'єкти в доступних форматах і з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які враховують різні форми вразливості, у тому числі ментальну інвалідність. Сюди також додано спеціальні проєкти, котрі надають людям із уразливих груп соціокультурних компетенцій.

МУЗЕЙ ЛЬВІВ СТАРОДАВНІЙ

<https://lvivancient.org/>

Експонати колекції музею представлені у різних формах, тому відвідувачки(-і) можуть самі обрати зручний

Фото 11

Інсталяція з імітацією побуту: на столі глечики та інший посуд, яйка, дрібні монети, вид з "вікна" на ринкову вулицю.

Фото: Музей Львів стародавній

спосіб для ознайомлення з об'єктами музею: вони підходять як для відвідувачок(-ів) різних вікових груп, так і для відвідувачок(-ів) з інвалідністю різних нозологій (слух, зір, ментальні розлади). У музеї використано найновіші технології: 12 мультимедійних експозицій, 11 діорам із відтворенням запахів та звуків, притаманних історичним епохам, 39 фігур видатних осіб, пов'язаних із історією міста. Кожна постать виготовлена у технології "кібершкіри", має протези очей та щелеп, зовнішній вигляд реконструйований за історичними джерелами та археологічними знахідками. Кожна з 12 експозицій створена у форматі 3D із застосуванням 5D ефектів, що дозволяють максимально поринути у предствлену епоху. Крім того, є аудіогід 9 мовами, доступний зі смартфона. Незрячі люди можуть замовити екскурсію в останній вівторок місяця і пройти всі експозиції разом з фахівчиною(-цем). Вони почують запахи та звуки епохи, прослухають екскурсію та зможуть доторкнутись до історії — вітківських ключів від чотирьох башт середньовічного Львова, реплік зброї, історичного одягу, монет та ін.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА КИЄВА

<http://www.kyivhistorymuseum.org>

На сайті музею можна відвідати 3-D тури кількох масштабних проєктів, реалізованих музеєм: "Майдан: від незалежності до свободи", "Бабин Яр — Пам'ять на тлі історії", "Традиційні гаджети" (виставка київської керамічної іграшки від Русі до сучасності) та ін.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

<https://museumshevchenko.org.ua/>

У музеї розроблено дитячі програми, які підходять як для змішаних груп відвідувачок(-ів), так і для дітей із порушенням зору, з розладами аутичного спектру та синдромом Дауна, а також для дорослих із інвалідністю різних нозологій. Зокрема екскурсія, розроблена для родин із дітьми від 7 років, котра може бути доповнена майстер-класом "Смачний" у музейній арт майстерні, де відвідувачки(-і) можуть створити малюнки теплим шоколадом за сюжетами творів Тараса Шевченка, є прикладом співпраці із зовнішніми партнерами для створення атмосфери, сприятливої для спілкування та діалогу в музейному просторі.

Фото 12

Інсталяція з доповненою реальністю.

Фото: Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного

ПОЛТАВСЬКИЙ ЛІТЕРАТУРНО-МЕМОРІАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ПАНАСА МИРНОГО

<http://panasmirny.pp.ua/>

У Полтавському музеї Панаса Мирного представлено інсталяцію з доповненою реальністю, завдяки якій можна пересуватися в часі приблизно на 150 років назад і “оживити” гостей письменника, яких зображено на картині, почути їхню розмову, завдяки мобільному додаткові у смартфоні¹¹. Додаток є універсальним засобом, він може допомогти незрячій людині ознайомитися з експозицією музею. Додаток має популярність серед відвідувачок(-ів), завдяки йому їх кількість значно зросла.

ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ (ЛЬВІВ)

smnh.org/ua/

У музеї існує постійна експозиція «Льодовиковий період», із якою відвідувачки(-і), у тому числі й відвідувачки(-і) з інвалідністю, можуть ознайомитися самостійно — із тактильними макетами прадавніх тварин та природних матеріалів. Крім того, за підтримки УКФ на базі цієї виставки створено Школу льодовикового періоду — музейну освітню програму для дітей з інвалідністю (порушення зору, ментальні порушення), яку внесено в постійну діяльність музею.

МИСТЕЦЬКИЙ АРСЕНАЛ

<https://artarsenal.in.ua/>

Під час кожної виставки можливе проведення екскурсій із додатковими тактильними матеріалами, розроблени-

¹¹ У музеї Панаса Мирного можна оживити гостей письменника. / Полтавське ТБ. <https://www.youtube.com/watch?v=bPqJSqECyF8>

Фото 13

Елементи тактильної експозиції “Льодовиковий період”:
мушлі, зразки хутра тварин, яйця птахів, гнізда, тощо.

Фото: Державний природознавчий музей Національної академії наук України (Львів)

ми спеціально для виставки. Є також послуга проведення екскурсій жестовою або англійською мовами. Щотижня проводяться екскурсії для батьків із немовлятами. У бібліопросторі регулярно відбуваються інклюзивні читання для учениць(-нів) як загальноосвітніх, так і спеціальних шкіл. Крім того, у Мистецькому арсеналі діє майстерня “Амічі” для дорослих з інвалідністю, у тому числі для людей із державних геріатричних пансіонатів.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ

<https://holodomormuseum.org.ua/>

Проект “Дотик на пам’ять” створено таким чином, що незрячі відвідувачки(-і) можуть “побачити” архівні фото,

Фото 14

Тактильна інтерактивна модель фото із зображенням жінки, кози та паркану.

Фото: Національний музей Голодомору-геноциду

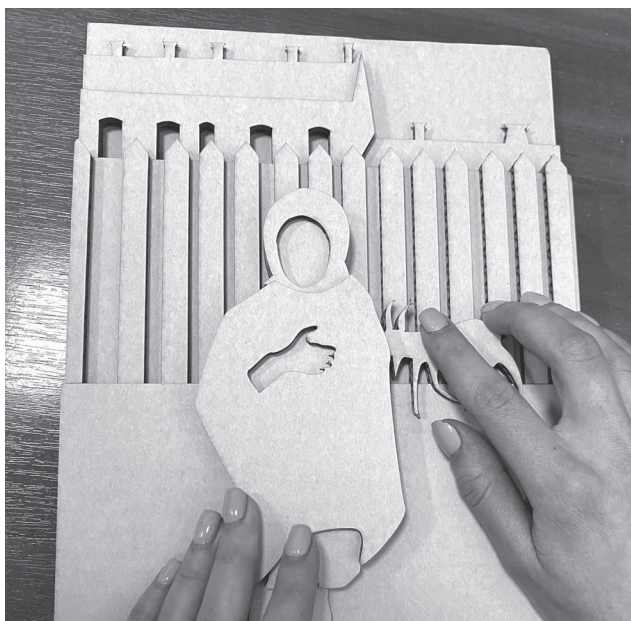

Фото 15

Тактильний стенд Госпітального укріплення.

Фото: Національний історико-архітектурний музей "Київська фортеця"

зроблені у 1932–33 роках, прослухати унікальні свідчення очевидців Голодомору, ознайомитися з архівними документами та дослідити територію музею. Експозиція Музею Голодомору доповнена тактильними фото, макетами території Музею та Зали пам'яті, є адаптована екскурсія й освітнє заняття щодо роботи з фотографіями.

КОСІВСЬКИЙ МУЗЕЙ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ТА ПОБУТУ ГУЦУЛЬЩИНИ (ФІЛІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ НАРОДНОГО МИСТЕЦТВА ГУЦУЛЬЩИНИ Й ПОКУТТЯ ІМЕНІ Й. КОБРИНСЬКОГО)

<https://hutsul.museum/museum/structure/kosiv/>

У Косівському музеї мистецтва та побуту Гуцульщини втілюється проєкт "Інтерактивний музей", присвячений місцевій кераміці. В одному із залів музею буде представлено інтерактивну експозицію із сучасним обладнанням та ігровими модулями, яка знайомитиме відвідувачок(-ів) з історією косівської мальованої кераміки. Розроблено екскурсію-квест, взявши участь в якій можна досліджувати експонати, торкатися руками, переглядати відео, зазирати в шухляди та скриньки, виконувати різні ігрові завдання. Планується часткова адаптація виставки кераміки для незрячих гостей, зокрема друкування текстів шрифтом Брайля.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІСТОРИКО-АРХІТЕКТУРНИЙ МУЗЕЙ "КИЇВСКА ФОРТЕЦЯ"

<https://www.kyiv-fortress.org.ua/>

Проєкт "Фортеця без бар'єрів", який здійснюється за підтримки УКФ, націлений на адаптацію музейного простору та екскурсій для осмислення культурної спад-

щини за допомогою інклюзивних інструментів. У рамках проєкту встановлено інформаційно-демонстраційний стенд із покриттям для тактильного сприйняття контурів фортечних споруд, розташованих навколо Госпітального укріплення. Він допомагає орієнтуватися серед споруд. Експозицію обладнано стендами, надрукованими шрифтом Брайля та QR кодами з мітками для тактильного сприйняття, що дають можливість отримати доступ до аудіоінформації про музейний предмет. Розроблено 3D моделі та надруковано на 3D принтері територію Госпітального укріплення та музейні предмети. Це дає можливість відвідувач(-к)ам з інвалідністю отримати уявлення про масштабні предмети та експонати, розміщені у вітринах, дати тактильний доступ до яких немає можливості. Були адаптовані екскурсії та видані путівники по музею. Для підвищення інклюзивності та взаємозбагачення розроблено екскурсію для змішаних груп, яку вестиме незрячий спеціаліст.

Фото 16

Тактильне ознайомлення із експонатом виставки.

Фото: Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини (філія Національного музею народного мистецтва Гуцульщини й Покуття імені Й. Кобрина)

Група жінок з малими дітьми слухає мистецтвознавчу лекцію, діти в цей час грають іграшками на підлозі на килимі.
 Фото: Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

Музей налаштований на роботу з відвідувач(-к)ами різними за віком та потребами. Ознайомитися з му-

Фото 18

Дорослі учасники групи арттерапії з психоневрологічного диспансеру.

Фото: Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків

зеєм можна як віртуально, за допомогою 3D туру, так і на місці. 2013 року почали діяти перші програми для людей із труднощами в навчанні та розумінні — “Трамплін” і “Музей гуртує”. Пізніше до них додалася програма інклюзивних родинних майстерень “Музей-хане” для родин із дітьми, які мають особливості когнітивного чи/та сенсорного розвитку.

Для людей із порушеннями зору розроблені спеціальні аудіодискрипції, які описують художні твори та навколишній простір, тактильні моделі та спеціальні тематичні зібрання тактильних матеріалів. Для родин із дітьми дошкільного віку музей проводить сімейні інтерактивні екскурсії та ігрові заняття. Для підтримки молодих осіб із ментальною інвалідністю в музеї розроблена програма арт терапії, під час якої молоді люди отримують позитивний досвід спілкування та творчості.

Для самостійних відвідувачок(-ів) музею працює послуга аудіогіду. Сьогодні музей Ханенків пропонує 3 різні аудіогіди експозицією мистецтва Європи та Візантії: 1) для дітей 6+ (серед акторів запису — дитина 9 років); 2) для молоді; 3) для дорослих (більш обізнаних) аматорок(-ів) мистецтва. Аудіогід експозицією мистецтва Азії є в чотирьох мовних версіях: українська, англійська, німецька, російська. У цій експозиції є також послуга короткої групової аудіоекскурсії українською та англійською мовами.

МУЗЕЙ ВОЛИНСЬКОЇ ІКОНИ В ЛУЦЬКУ, НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ІМЕНІ А. ШЕПТИЦЬКОГО ТА МУЗЕЙ ІВАНА ГЕОРГІЯ ПІНЗЕЛЯ, ЛЬВІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОРИСА ВОЗНИЦЬКОГО

Музей Волинської ікони в Луцьку
<http://volyn-kray-mus.at.ua/>

Національний музей імені А. Шептицького
<https://nml.com.ua>

Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького та Музей Івана Георгія Пінзеля
<http://lvivgallery.org.ua>

Громадська організація "XVII"¹² за сприяння УКФ здійснює кілька мистецьких інклюзивних проєктів у музеях Луцька та Львова: "YOV Kondzelevych"¹³, "Торкнись ікони" та "Пінзель. Тактильна експозиція".

¹² Громадська організація "XVII"
<https://www.facebook.com/lviv17>

¹³ Експозиція "YOV Kondzelevych" <http://yovkondzelevych.com/>

Мета проєкту "YOV Kondzelevych" створити в музеї Волинської ікони в Луцьку¹⁴ та Національному музеї імені А. Шептицького у Львові¹⁵ умови для участі людей з інвалідністю в житті цих культурних осередків та популяризувати творчий доробок одного з найяскравіших іконописців періоду українського бароко Йова Кондзелевича. За допомогою інноваційних засобів фотограмметрії, 3D сканування, 3D друку та спеціалізованого програмного забезпечення планується створити тактильну експозицію точних зменшених тривимірних та рельєфних моделей Богородчанського іконостаса (1698–1705 р.) та рельєфну модель плаского зображення ікони «Христос Вседержитель» (1696 р.) — найвидатніших творів авторства Йова Кондзелевича.

Проєкт «Торкнись ікони» реалізовано у 2019–2020 роках разом із Національним музеєм імені Андрея Шептицького, громадською організацією "Мистецька рада "Діалог" та громадською ініціативою «My Future Heritage»¹⁶.

¹⁴ Посилання на сторінки Музей Волинської ікони в Луцьку http://volyn-kray-mus.at.ua/publ/pidrozdzili_vkm/muzej_volinskoji_ikoni_viddil_volinskogo_kraeznavchogo_muzeju/5-1-0-2

¹⁵ Національний музей імені А. Шептицького та Музей Івана Георгія Пінзеля <https://nml.com.ua/?fbclid=IwAR0Zk9GTeoTVS-ipiC654KiUb4ehee3ESlyiD86AA2d9n8FxlN0LeP6j798>

¹⁶ Проєкт «Торкнись ікони» <https://www.facebook.com/Pinsel.AR/posts/2187458418009956/>

Фото 19

Модель тактильної ікони поряд з оригіналом, біля моделі опис шрифтом Брайля.

Фото: Громадська організація "XVII", проєкт "Торкнись ікони"

Фото 20

Модель Богородчанського іконостасу.

Фото: Громадська організація "XVII",
проект "YOV Kondzelevych"

Три унікальні ікони, які є важливими віхами у становленні українського іконописання за допомогою методів 3D сканування, фотограмметрії та 3D друку було відтворено в рельєфі. Тепер вони складають частину експозиції музею, де кожен(-а) може торкнутися їх та «побачити» пальцями. Поруч розміщені короткі описи ікон, надруковані шрифтом Брайля.

Проект «Пінзель. Тактильна експозиція» є продовженням проєкту Pinsel.AR¹⁷ — переосмислення та попу-

Фото 21

Тактильна модель однієї зі скульптур Івана Георгія Пінзеля — пророк Аарон.

Фото: Громадська організація "XVII", проєкт "Пінзель"

ляризація спадщини Пінзеля за допомогою інструментів доповненої реальності. Проєкт утілюється в музеї Івана Георгія Пінзеля Львівської національної галереї мистецтв імені Бориса Возницького¹⁸. У його межах відкрито експозицію з тактильних копій восьми скульптур Пінзеля, створених у 50-pp XVIII століття. Скульптури виготовлені шляхом фотополімерного 3D друку, доповнені супровідними матеріалами та анотаціями шрифтом Брайля, а також спеціалізованими екскурсіями.

¹⁷ Експозиція Pinsel.AR <https://pinsel-ar.com/>

¹⁸ Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького
<http://lvivgallery.org.ua/museums/muzey-ivana-georgiya-pinzelya>
https://www.facebook.com/pg/lviv17/about/?ref=page_internal

5

ІНКЛЮЗИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕРСОНАЛУ МУЗЕЮ

Інклюзивна компетентність персоналу музею — це організація комунікації в установах культури між співробітниця(–ка)ми, відвідувач(–к)ами й уразливими групами на принципах поваги до людської гідності без дискримінації, стереотипів і упереджень. Спілкування та взаємодія має враховувати право на особисту самостійність людини, у тому числі свободу робити власний вибір. Це передбачає проведення просвітницької роботи та навчання щодо розвитку інклюзивної компетенції персоналу музею.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ ГОЛОДОМОРУ-ГЕНОЦИДУ

<https://holodomormuseum.org.ua/>

Під час карантину, спричиненого пандемією через вірус COVID-2019, для працівниць(–ків) музею було організовано онлайн лекції, як працювати з людьми з інвалідністю, зокрема незрячими. Разом із громадською організацією “Культурні географії” та тифлопедагогинєю Ольгою Свет музейні працівниці(–ки) оволоділи навичками роботи з людьми з порушеннями зору.

МИСТЕЦЬКИЙ АРСЕНАЛ

<https://artarsenal.in.ua/>

Команда Мистецького арсеналу для консультації щодо доступності простору залучала спеціалісток(–ів) із громадської організації “Берзбар’єрна Україна”, мала тренінги від громадських організацій “Відчуй” та “Inclusive friendly” щодо взаємодії з людьми з інвалідністю різних нозологій. Через перехід більшості інформації в онлайн формат, в Арсеналі провели тренінг із

написання текстів, котрі описують візуальні матеріали, а перед кожною виставкою для медіаторок(–ів) та волонтерок(–ів) відбувався тренінг щодо комунікації з людьми з інвалідністю. 2019 року освітнім відділом було організовано серію тренінгів для працівниць(–ків) музейної сфери; однією з тем була “Інклюзивний музей”¹⁹.

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

Весь персонал музею Ханенків обізнаний із музейною політикою поваги до людини, шанування розмаїття, рівності та інклюзії. Пріоритетами внутрішньої (кадрової) політики є: 1) самоосвіта працівниць(–ів) музею через вивчення досвіду світових музеїв; 2) регулярна ревізія підходів; 3) вужча спеціалізація в одному з напрямків інклюзії. Працівниці(–ки) «першої лінії контакту» пройшли тренінги щодо розвитку чутливості до сенсів професії, а також щодо етики спілкування з людьми з інвалідністю. Адміністратор(–к)и музею (контактні особи для відвідувачок(–ів) — очно, телефоном та онлайн) є компетентними щодо актуальної пропозиції музею й можуть допомогти людині дібрати найкращі для неї послуги, програму чи формат відвідування. Освітян(–к)и музею мають змогу спеціалізуватися в обраних напрямках, розробляти та тестувати авторські методики програм. Цього року вони професіоналізуються в навичках «легкої мови», адресованої для людей зі складнощами в навчанні та комунікації (людей з інтелектуальними порушеннями). Керівництво музею заохочує самоосвіту працівниць(–ків), креативність, участь у заходах з обміну досвідом. У ході роботи над тематичними інклюзивними проєктами (наприклад, вебсайт 2019, легка мова 2020) освітня команда музею набула нових компетентностей. Музей Ханенків регулярно ініціює, організовує чи співорганізовує міжмузейні семінари з теми інклюзії, зокрема щодо розвитку роботи музеїв з людьми з інвалідністю.

¹⁹ Мистецький арсенал
<https://artarsenal.in.ua/>
Вдосконалення інклюзивної компетенції персоналу музею

Фото 22

Експертка Каріна Чупіна (Німеччина-Росія) проводить енерджайзер з учасниця(-ка)ми тренінгу для працівниць(-ків) музеїв Харківської області перед презентацією інструменту Оцінки інклюзивності музейного простору, розробленої нею в рамках проєкту InKuLtur.

Фото: Харківський художній музей

ХАРКІВСЬКИЙ ХУДОЖНІЙ МУЗЕЙ

<https://artmuseum.kh.ua/>

Для музеїв Харківської області в Харківському художньому музеї ХОФ "Громадська альтернатива" за підтримки УКФ та Фонду Еберта в Україні організовано освітню програму фестивалю ІнклюзіОН за участі міжнародних експерток(-ів) із Берліна та Харкова. Було проведено серію тренінгів із працівниця(-ка)ми музеїв Харківської області та культурними операторами щодо прав людей з інвалідністю, інклюзії та недискримінації, а також супроводу людей з інвалідністю. До цього організація проводила лекції для культурних операторок(-ів) від експерток(-ів) із Польщі та Білорусі.

Фото 23

Експерт Ігор Шрамко (Харків) розповідає учасниця(-ка)м тренінгу для працівниць(-ків) музеїв Харківської області про особливості супроводу незрячих осіб.

Фото: Харківський художній музей

6 СТАЛІСТЬ ІНКЛЮЗИВНИХ ПРОЦЕСІВ У МУЗЕЙНИХ ПРОСТОРАХ

Сталість інклюзивних процесів у музейних просторах передбачає безперервність та спадкоємність діяльності з упровадження інклюзії в музейних просторах, в інформаційній, просвітницькій та освітній діяльності, ведення системної роботи з вивчення потреб потенційних відвідувач(–ів) музеїв на основі зворотного зв'язку. Цей компонент містить також оцінку економічної сталості, наявність постійних джерел фінансування, але висвітлення цього аспекту не належить до завдань нашого видання.

МУЗЕЙ ІСТОРІЇ МІСТА КИЄВА

<http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/programy/pur-vital-dlya-litnih-lyudey-ta-zaradi-nih.html>

Створення на території музею простору для постійної культурно-соціальної взаємодії із соціально вразливими групами. У музеї з 2015 року діє програма PUR VITAL, спрямована на роботу з літніми людьми, людьми з інвалідністю та соціально вразливими групами, їхню культурну підтримку, організацію дозвілля та допомогу із соціалізацією. Для цього команда музею організує концерти, літературні читання, театралізовані вистави, творчі вечори, кінопокази, майстер-класи, курси іноземних мов тощо. Створивши простір соціальної взаємодії для учасниць(–ків) програми, працівниці(–ки) музею прагнуть надати їм можливість "спілкуватися та навчатися нового, а головне — побороти самотність"²⁰.

²⁰ Музей історії міста Києва
<http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/programy/pur-vital-dlya-litnih-lyudey-ta-zaradi-nih.html>

Фото 24

Заняття з незрячими відвідувач(–к)ами.
Фото: Музеї історії міста Києва

Фото 25

Майстер-клас з рукоділля для жінок літнього віку.
Фото: Музеї історії міста Києва

Фото 26

Проєкт PUR VITAL на сайті музею.
Фото: Музеї історії міста Києва

PUR VITAL – для літніх людей та заради них

18.05.2017 | Володимир

НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ МИСТЕЦТВ ІМЕНІ БОГДАНА ТА ВАРВАРИ ХАНЕНКІВ

<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>

Цінності розмаїття, рівності та інклюзії відбито в місії та новій айдентиці музею Ханенків; музей активно

поширює в професійному середовищі та для широкого загалу цінності, ідеї та досвід інклюзії. Кадрова політика музею заохочує професіоналізацію освітян(ок) музею в напрямках доступності та інклюзії. Партнери в інклюзивних програмах та проєктах (організації, які ефективно представляють інтереси соціально вразливих груп) є пріоритетними партнерами музею Ханенків.

Висновки та рекомендації

Огляд показує, що для впровадження інклюзії в музейних просторах потрібне інформування про концепцію інклюзії та робота для роз'яснення ефектів її впровадження як можливість підвищити, посилити компетенції музейних працівниць(–ків), покращити якість музейних послуг, а також відкрити нові напрямки взаємодії з громадськістю для реалізації музейних проєктів.

Як бачимо, не завжди музеї мають ресурси для реалізації комплексних програм упровадження інклюзії. Між тим окремі проєкти з розробки сучасних експозицій, організації спеціальних просторів спілкування, проведення освітніх заходів (екскурсій, занять, зустрічей), створення сайтів, мобільних додатків та інших медіапристроїв сприяють упровадженню елементів інклюзії в музейних просторах. Це дозволяє долати бар'єри доступу людей з інвалідністю та інших уразливих груп до культури, відкривати нові можливості спілкування та взаємодії в громаді, розвивати культурні інституції як простори діалогу й просвітництва.

Спілкування з музейними спеціаліст(–к)ами, отримання зворотного зв'язку щодо впровадження практик інклюзії показало, що часто рішення дотримуватись принципів універсального дизайну, інклюзії, людиноцентричного підходу в роботі культурного закладу може бути пов'язане зі зміною цінностей і мотиваційних установок працівниць(–ків), передбачає формування спеціальних структур, навчання спеціалісток(–ів), що відповідають за інклюзивні процеси, та, наприклад, прийняття на роботу людей з інвалідністю. Досвід упровадження практик показує, що така трансформація сприяє популяризації музеїв, веде до підвищення обізнаності громадськості щодо діяльності музеїв і, загалом, змінює ставлення до культури не як до чогось недосяжного, а як до простору інтеграції та єднання суспільства.

Інклюзія — це не тільки можливість людини долучитися до огляду колекцій чи відвідати спеціалізовану екскурсію, інклюзія також вимірюється взаємозбагаченням представниця(–ка)ми різних груп та верств населення, тому досить важливою є організація екскурсій чи заходів для змішаних груп, різновікових, людей з інвалідністю та без інвалідності тощо. Важливо, щоб сучасний музей надавав людям можливість спілкування не тільки з мистецтвом, але й одне з одним, ставав унікальним майданчиком, де можна отримати досвід спілкування у просторі поваги до людського розмаїття.

Наведені вище приклади кращих практик показують, що музеї навчилися працювати з контентом і мають певний досвід адаптації його до потреб різних цільових груп.

Безумовно, цей досвід слід розвивати та поширювати його на нові групи та нові об'єкти, а також створювати майданчики для загального спілкування та/або універсальні засоби. Якщо 3D тури, тактильні моделі, інтерактивні експонати, аудіогіди, тифлокоментарі, публікації шрифтом Брайля та збільшеним шрифтом, живий переклад жестовою мовою поступово стають реальністю, то такі речі, як легка мова, піктограми, титрування аудіотекстів та мови, стенографія або палантайпування, тощо все ще залишається рідкістю, а, відповідно, означає, що цілі групи людей залишаються поза музейними просторами.

Для кращого запровадження цієї частини роботи необхідні конкретні стратегії, спрямовані на сталість інклюзивних процесів, та комплексні дії, що будуть містити оцінку потреб уразливих груп та власних можливостей, стратегічні партнерства та співпрацю, спільну розробку програм, планів і проєктів, комунікаційну стратегію та репрезентацію своїх послуг, організацію зворотнього зв'язку, а також елементи адвокації та фандрайзингу.

Очевидно, що для кращого запровадження інклюзивних практик важливо добре знати їх споживачів(–ок), консультуватися з ними, запрошувати до співпраці профільні організації, що представляють уразливі групи та їхні інтереси. Варто домовитися про аудит доступності з місцевою організацією людей з інвалідністю, провести опитування сімей із малими дітьми, запросити на обговорення очікувань та побажань літніх людей, поцікавитися змінами в шкільній програмі у вчительок(–ів) сусідньої школи, запропонувати співпрацю культурним центрам і дипломатичним представництвам різних країн або мовним курсам. Перспективним є залучення бізнесу до співпраці. Така робота швидше за все потребуватиме виділення окремих штатних одиниць, перерозподілу обов'язків і прописування нових завдань і планів. Але вона обов'язково виправдає себе найближчим часом.

Окремої уваги заслуговує інформування громади про наявні послуги та інклюзивні ініціативи. Власні сайти, сторінки в соціальних мережах, мобільні додатки — ось ті інструменти, які мають розповідати про роботу музею як широкому загалу, так і окремим групам, відповідаючи основним принципам доступності, зрозумілості та логічного розташування вебконтенту та вебсервісу (WCAG). Інформація має вчасно оновлюватись, бути повною й унеможливлювати неприємні сюрпризи для відвідувачок(–ів). До потрібної інформації можна віднести перелік доступних форматів ознайомлення з експозицією та наявних обмежень, можливість замовити гідів із знанням певної мови або супровід, умови для дорослих із немов-

лятами, наявність зон відпочинку, орієнтовний час, необхідний для екскурсії для різних осіб тощо. Однак слід пам'ятати, що значна частина суспільства більш схильна отримувати інформацію з традиційних джерел: телебачення, газети, інформаційні стенди, буклети в туристичних центрах та інших аналогічних закладах.

Безпосередньо в самому музеї навігація та інформація мають бути наочними та зрозумілими. Корисними засобами стануть сповіщення з дублюючими світловими пристроями, інформаційно-сенсорні термінали та тактильно-звукові інформатори, контрастне маркування, екрани з інформацією, звуко-світлові маячки, системи виклику персоналу, рельєфні покажчики та маршрути, таблички шрифтом Брайля, піктограми, комунікативні дошки та таблиці, індукційні петлі, FM-системи, приміщення або пристрої для сенсорного відпочинку, ігрові кімнати або куточки. Для запровадження значної кількості інклюзивних ініціатив обов'язковою умовою є наявність якісного інтернет зв'язку. Всі ці елементи залишаються новацією для більшості українських закладів, окрім вузько спеціалізованих, тому слід регулярно обмінюватись досвідом їхнього застосування в музейних просторах.

Складовою таких процесів вочевидь має стати система навчання персоналу та підвищення його кваліфікації. Не секрет, що сама по собі доступність є лише однією з необхідних умов запровадження інклюзії, але не достатньою. Важливі не тільки технології, а й знання та вміння їх практично застосовувати, а також бажання це робити й не байдуже ставлення до людей. Інклюзія, доступність, права людини, права окремих груп, заснований на правах людини підхід до роботи, етикет спілкування та коректна

термінологія — ось первинний перелік сфер і цінностей, які мають опанувати всі музейні працівниці(–ки) від адміністрації до охорони в рамках стратегії запровадження інклюзії. Більш глибокі речі є вже спеціалізованими й стосуються навичок комунікації з різними групами: різна мова, доступні тексти, асистивні технології комунікації. Для організації регулярного та фахового навчання варто використовувати стратегічні партнерства з профільними громадськими організаціями.

Для підтримки всіх названих процесів та запровадження сталості необхідні ресурси, які можуть бути залучені за допомогою партнерів, співпраці з соціально відповідальним бізнесом, а також знайдені через нові для музеїв форми роботи — участь у грантових програмах підтримки проектів та організації краудфандингових кампаній. Як показують описані приклади, основним гравцем на полі запровадження інклюзії в культурі є Український культурний фонд, однак його діяльністю можливості не обмежуються. House of Europe, фонди Посольства США, Британська Рада, програми трансграничної співпраці, Європейський культурний фонд та багато інших фондів і благодійних організацій зацікавлені в підтримці культури та інклюзії в музейних просторах України.

Такий комплексний підхід до запровадження інклюзії обов'язково буде сприяти доброму іміджу інституції, призведе нових відвідувачок(–ів), розкриє потенціальних партнерів та принесе ресурси й можливості. А навколишня громада зробить великий крок від інклюзивного музею до інклюзивного суспільства, де кожна(–ен) відчуває себе вільним і захищеним.

Посилання. Рекомендована література

Нормативні акти:

Конвенція про права осіб з інвалідністю. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

Закон України “Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні”. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

Закон України «Про соціальні послуги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

Публікації:

Інклюзивный туризм: что, как и зачем? / Н.М. Борисенко-Клепач. Минск, 2017. URL: http://www.disright.org/sites/default/files/source/03.04.2017/inklyuzivnyy_turizm_ru.pdf

Етикет інвалідності: поради та побажання / Офіс щодо прав людей з інвалідністю. URL: <https://drive.google.com/file/d/1fJcU8oADsrh1ZPuBh0YE010GHXIVtwe/view?usp=sharing> та http://www.disright.org/sites/default/files/source/09.09.2014/etiket_invalidnosti.pdf

Стандарты создания аудиодескрипции и субтитров для глухих / Офис по правам людей с инвалидностью. URL: http://www.disright.org/sites/default/files/source/04.01.2017/standarty_sozdaniya_audiodeskripcii_i_subtitrov_dlya_gluhih.pdf

Организация инклюзивной среды в учреждениях культуры: научно-практическое пособие для сотрудников учреждений культуры / А. Б. Афонин, Ю. Н. Галагузова, В. В. Колесников, К.В.Чупина; Уральский государственный педагогический университет / под научной редакцией Ю. Н. Галагузовой. Екатеринбург-Берлин, 2019. URL: https://specialviewportal.ru/uploads/docs/docs_1.pdf

Статті:

Зіненко О. Специфіка взаємодії журналістів та громадськості у висвітленні публічних подій соціальної тематики

/ Вісник ЛНУ. Серія “Журналістика”. № 48. 2020. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/10546>

Ясеновська М. Свобода від дискримінації та інклюзія в культурі як фактори покращення життя мешканців громад / Гурт. Інформатор. 09 липня 2020. URL: <https://gurt.org.ua/news/informator/61217/>

Проекти:

Громадська організація “XVII”. URL: https://www.facebook.com/pg/lviv17/about/?ref=page_internal

“ІнклюзіON Fest” <https://www.facebook.com/Inclusion.Fest.Kharkiv>

“Легке читання в Україні”. Група у Facebook. <https://www.facebook.com/groups/754006548722934>

“Універсальний дизайн”. Сайт проєкту Національної асамблеї людей з інвалідністю України. URL: <https://ud.org.ua/>

“Боротьба за права”. Сайт громадської організації “Боротьба за права”. URL: <https://ffr.org.ua/>

“Дискримінація обмежує: протидії”. Сайт. URL: <https://discrimi.net/>

ППЛ у місцевих культурних політиках. «Підхід, заснований на правах людини, у змісті та реалізації культурних політик в Україні». Сторінка Facebook. URL: <https://www.facebook.com/HRBAUA>

Стратегії:

Культура та креативність для порозуміння та розвитку. Стратегія Українського культурного фонду на 2019–2021 роки / Український культурний фонд. URL: https://ucf.in.ua/storage/docs/12022019/Стратегія_Українського_культурного_фонду.pdf

Інформація про організаторів

Харківська обласна фундація «Громадська альтернатива» — громадська організація, яка з 2005 року захищає права людини, пропагує цінності демократичного суспільства та шляхи й методи їхнього досягнення в Україні.

Місія організації — виявляти проблеми в дотриманні прав людини й дискримінації та пропонувати шляхи їхнього вирішення.

Стратегічні цілі:

- Закріпити та посилити механізми захисту прав дитини та прав людини;
- Створювати, посилювати й підтримувати механізми впровадження інклюзії в системах освіти та культури;
- Розвивати культуру прав людини;
- Укріплювати механізми захисту прав людини та прав груп, уразливих до дискримінації, зокрема через обов'язки бізнесу, та підвищувати авторитет правосуддя.

Стратегічні пріоритети:

- Протидія дискримінації та популяризація інклюзії;
- Права дитини;
- Освіта з прав людини;
- Бізнес і права людини;
- Справедливе правосуддя.

Контакти:

ХОФ «Громадська альтернатива»
Адреса: 72/48, проспект Науки, Харків, 61103
Тел.: +380504023456
E-mail: public.alternative@gmail.com
Соціальні мережі: facebook.com/PublicAlternative

Фестиваль ІнклюзіОН — масштабна ініціатива ХОФ «Громадська альтернатива» та партнерських організацій. Фестиваль п'ятий рік поспіль привертає увагу до

впровадження інклюзії в публічних просторах Харкова та області. Метою фестивалю є активізація місцевої громади, державних інституцій та бізнесу до вирішення проблем безбар'єрності міського середовища, формування культури інклюзивного спілкування, обмін досвідом та сприяння розвитку інклюзивних ініціатив у місті Харкові та в Україні. Це низка подій, які тривають 7–10 днів у вересні та мають інформаційно-просвітницький характер. Фестиваль служить майданчиком для обговорення викликів, пошуку спільного вирішення проблем із розвитком інклюзії та демонстрації кращих напрацювань у цій сфері. Інклюзія в культурі є одним зі стратегічних напрямів роботи фестивалю.

<https://www.facebook.com/Inclusion.Fest.Kharkiv/>

Фонд імені Фрідріха Еберта є найстарішим політичним фондом Німеччини, що володіє багатими соціал-демократичними традиціями зі дня свого заснування 1925 року. Фонд імені Фрідріха Еберта співпрацює з партнерами в Україні та Білорусі заради того, щоб досягти результату на шляху здійснення системних перетворень в економічній, політичній та соціальній сферах на демократичних засадах і принципах соціально орієнтованої ринкової економіки. Позиція фонду полягає в тому, що успіх трансформаційних процесів в Україні до сталої демократії та дійової правової й соціальної держави означатиме значну зворотну силу для всіх країн Східної Європи.

Робота Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні концентрується на чотирьох основних сферах, які мають втілювати цінності соціальної демократії в український суспільно-політичний контекст: зниження ступеня соціальної нерівності; запровадження сталої економічної політики; зміцнення демократичної правової держави; розвиток принципу кооперативної безпеки в Європі.

Із 2019 року Фонд імені Фрідріха Еберта в Україні підтримує заходи фестивалю ІнклюзіОН²¹.

²¹ Четвертий фестиваль Інклюзіон
http://fes.kiev.ua/n/cms/25/?tx_news_pi1%5Bnews%5D=531&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=70f7cb0858310af0c5e99c6dbad7b6bb

Перелік музеїв, практики яких унесені до видання

- Державний природознавчий музей Національної академії наук України.
smnh.org.ua/ м. Львів, вул. Театральна, 18.
- Косівський музей народного мистецтва та побуту Гуцульщини
<https://hutsul.museum/museum/structure/kosiv/>
Івано-Франківська обл., м. Коломия,
вул. Театральна, 25
- Мистецький арсенал
<https://artarsenal.in.ua/>
м. Київ, вул. Лаврська, 10–12
- Музеї Волинської ікони в Луцьку
http://volyn-museum.com.ua/news/muzej_volinskoji_ikoni/1-0-2
м. Луцьк, вул. Ярощука, 5.
- Музей Івана Георгія Пінзеля, Львівська національна галерея мистецтв імені Бориса Возницького
<http://lvivgallery.org.ua/museums/muzey-ivana-georgiya-pinzelya>
м. Львів, вул. Личаківська, 2-а
- Музей історії міста Києва
<http://www.kyivhistorymuseum.org>
м. Київ, вулиця Богдана Хмельницького, 7
- Музей Львів стародавній
<https://lvivancient.org/>
м. Львів, вул. Краківська, 21
- Національний музей Голодомору-геноциду
<https://holodomormuseum.org.ua/>
м. Київ, вул. Лаврська, 3
- Національний історико-архітектурний музей “Київська фортеця”.
<https://www.kyiv-fortress.org.ua/>
м. Київ, вул. Госпітальна, 24 а
- Національний музей імені А. Шептицького.
<https://museum-portal.com/ua/museum/national-museum-of-a-sheptytsky-in-lviv/>
м. Львів, пр. Свободи, 20.
- Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків
<https://khanenkomuseum.kiev.ua/>
м. Київ, вул. Терещенківська, 15–17
- Національний музей Тараса Шевченка
<https://museumshevchenko.org.ua/>
м. Київ, бул. Т. Шевченка, 12.
- Педагогічний музей України
<http://pmu.in.ua/>
м. Київ, вулиця Володимирська, 57
- Полтавський літературно-меморіальний музей Панаса Мирного
<http://panasmirny.pp.ua/>
м. Полтава, вул. Панаса Мирного, буд. 56
- Харківський художній музей
<https://artmuseum.kh.ua/>
м. Харків, вул. Жон Мироносиць, 11.

Перелік фото

6	Фото 1 Незрячі активісти беруть участь у публічному тестуванні інклюзивного аудіогіду.	14	Фото 13 Елементи тактильної експозиції “Льодовиковий період”: мушлі, зразки хутра тварин, яйця птахів, гнізда, тощо.
7	Фото 2 Друкарська машинка фірми Picht для друку шрифтом Брайля, випуск приблизно 1901–1903 року. Внизу ліворуч — дошка для письма Брайлем. Праворуч різні пристрої: воскова дошечка для письма, листок з текстом шрифтом Брайля, пакетик з солодом і мішечок з насінням	14	Фото 14 Тактильна інтерактивна модель фото із зображенням жінки, кози та паркану.
8	Фото 3 Група жінок беруть участь в освітньому заході на території музею, одна з учасниць використовує крісло колісне.	15	Фото 15 Тактильний стенд Госпітального укріплення.
9	Фото 4 Хоровод дітей за участі працівниці музею навколо музейного експонату (скульптури), вдягненого в капелюх Діда Мороза, під час заходу зі святкування Нового Року	15	Фото 16 Тактильне ознайомлення із експонатом виставки.
9	Фото 5 Учасниці(-ки) Форуму Інклюзивності від Доступно.UA, серед них 3 особи на кріслах колісних.	16	Фото 17 Група жінок з малими дітьми слухає мистецтвознавчу лекцію, діти в цей час грають іграшками на підлозі на килимі.
10	Фото 6 Простір облаштований пологими схилом та поручнями вхід до жіночого туалету.	16	Фото 18 Дорослі учасники групи арттерапії з психоневрологічного диспансеру.
10	Фото 7 Стенд “П’ять чуттів”, який допомагає задіяти всі п’ять чуттів людини окремо та разом.	17	Фото 19 Модель тактильної ікони поряд з оригіналом, біля моделі опис шрифтом Брайля.
10	Фото 8 Місце видачі у тимчасове користування дитячого візку, крісла колісного та ходунків.	18	Фото 20 Модель Богородчанського іконостасу.
11	Фото 9 Можливості вибору кольору фону, кольору тексту та розміру шрифту на сайті музею у підрозділі “Обрати зручну версію для зору”.	18	Фото 21 Тактильна модель однієї зі скульптур Івана Георгія Пінзеля — пророк Аарон.
12	Фото 10 Стартова сторінка сайту музею.	20	Фото 22 Експертка Каріна Чупіна (Німеччина-Росія) проводить енерджайзер з учасниця(-ка)ми тренінгу для працівниць(-ків) музеїв Харківської області перед презентацією інструменту Оцінки інклюзивності музейного простору, розробленої нею в рамках проєкту InKuLtur.
13	Фото 11 Інсталяція з імітацією побуту: на столі глечики та інший посуд, яйка, дрібні монети, вид з “вікна” на ринкову вулицю.	20	Фото 23 Експерт Ігор Шрамко (Харків) розповідає учасниця(-ка)м тренінгу для працівниць(-ків) музеїв Харківської області про особливості супроводу незрячих осіб.
14	Фото 12 Інсталяція з доповненою реальністю.	21	Фото 24 Заняття з незрячими відвідувач(-к)ами.
		21	Фото 25 Майстер-клас з рукоділля для жінок літнього віку.
		21	Фото 26 Проєкт PUR VITAL на сайті музею.

АВТОРИ

Ясеновська Марія — президентка, аналітик, експертка з прав людини.

Зіненко Олена — викладачка, медіааналітик, координаторка проєктів.

За редакцією: Ольга Синюгіна, Олександра Новічкова

Коректура: Галина Губарева

Верстка: Марина Духніч

КОНТАКТИ

Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні

Марсель Рьотіг | Директор Представництва Фонду в Україні

вул. Пушкінська, 34, м. Київ, 01004, Україна
Тел.: +38-044-234-00-38 | Факс: +38-044-451-40-31

Всі тексти доступні на веб-сайті:
<http://www.fes.kiev.ua>

Замовлення / контакти:
mail@fes.kiev.ua

Комерційне використання всіх публікацій та інших матеріалів, виданих Фондом ім. Фрідріха Еберта (ФФЕ), не дозволяється без письмового дозволу ФФЕ.

КРАЦІ ПРАКТИКИ ІНКЛЮЗІЇ

Інклюзія — це процес реального включення будь-якої людини, забезпечення можливостей рівноправно брати участь у суспільному житті.

Критеріями інклюзивності виступають участь, доступність, підвищення спроможностей та забезпечення сталості процесів.

Важливо, щоб сучасний музей ставав майданчиком, де можна отримати досвід спілкування у просторі поваги до людського розмаїття.